

SKOGSSAMER

I skogsområdet från Vittangi i norra Norrbotten ned till Anundsjö i Ångermanland levde förr skogssamerna. Idag är utbredningen begränsad till området från Vittangi ner till Malå i Västerbotten, med Arvidsjaur som kärnområde. Skogssamernas liv var anpassat till skogsrenen, som fann allt sitt bete i skogslandet. Före 1700-talet var renskötseln småskalig, varje hushåll höll omkring 10 tamrenar, jakten, men framförallt fisket, var det viktigaste.

DEN STORA FÖRÄNDRINGEN

Under 1700- och 1800-talet förändrades förutsättningarna för den skogssamiska kulturen. Skogslandet befolkades av nybyggare, som tilldelades land som av ålder utgjort renbetesmarker. Skogsbolag avverkade skog och samernas hävd till lappskatteländen gick successivt förlorad. En del samer specialiserade sig och utökade sina hjordar, andra blev bofasta och övergav sin näring. I Arvidsjaur kommun idag finns tre skogssamebyar där man bedriver en aktiv skogsrenskötsel: Västra Kikkejaure, Östra Kikkejaure samt Mausjaure samebyar.

ENASTÅENDE

Lappstaden i Arvidsjaur kyrkstad är unik. Inte på någon annan plats finns så många och så väl bevarade skogssamiska kåtor som här. I formen förenas den runda tältkåtan med det fyrkantiga timmerhuset. I Lappstaden har man aldrig bott, endast övernattnat vid kyrkhelger.

EN POSITIV ATMOSFÄR

Byggnaderna i Lappstaden ägs av skogssamerna själva och de brukas fortfarande. Här stannar man till för att umgås och traditionen att övernattna i Lappstaden under Storstämmingshelgen lever ännu kvar. Hit åker familjerna med glädje, här råder en positiv atmosfär. Att traditionen bevaras, överförs till kommande generationers skogssamer, är mycket viktigt för Lappstadens fortlevnad.

I Lappstaden finns skyltar, som i text och bild berättar historien om Lappstaden och dess brukare.

Välkomna hit!

För mer information:
Arvidsjaur Turistbyrå
TEL: 0960 – 175 00
www.arvidsjaur.se

TEXT: GRAFISK FORM OCH PRODUKTION: HUGIN & MUNIN KULTURINFORMATION. TRYCK: GTC - 2013

LAPPSTADEN ARVIDSJAUR

FOTO: GÖRAN WESTERLUND

FOTO: GÖRAN WESTERLUND

FOTO: GÖRAN WESTERLUND

LAPPSTAD, BONDSTAD, BORGARSTAD

I början av 1600-talet fick lappmarkerna sina första kyrkor – i Arvidsjaur stod kyrkan klar 1607. Med kyrkan skulle samerna kristnas och undervisas i kristen lära. Den s.k. kyrkplikten stadgade ett visst antal kyrkbesök per år, men kyrkplikten var svår att uppfylla för de nomadiserande samerna. Då vägen till kyrkan var lång byggdes kåtor för övernattnings, intill uppförde nybyggarna sina kyrkstugor. Den första kyrkplatsen låg ett stycke ifrån dagens Lappstad – den flyttades till sin nuvarande plats i början av 1800-talet.

Förutom Lappstaden fanns även en bondstad, där socknens bofasta hade sina kyrkstugor, samt en borgarstad, där köpmännen ägde hus. De senare har fått ge vika för det moderna Arvidsjaur, men Lappstaden den består!

STORSTÄMNINGSHELG

En gång om året sjuder Lappstaden av liv, det är sista helgen i augusti, vid Storstämmningshelgen. Ordet kommer av att folk förr "instämades" till stort förhör i kristendomskunskap. Enlig prästen Petrus Laestadius 1831, var detta: "arvidsjaurlapparnas största högtid..." "På ingen annan plats hölls högtidligare husförhör än här..."

En Storstämmningshelg av idag sträcker sig från fredag till söndag, med inledning och avslutning i kyrkan. Under helgen hålls välbesökta medlemsmöten av Sameföreningen och de olika samebyarna passar på att dryfta gemensamma frågor och angelägenheter. Under lördagen är det renskötartävlingar i prickskytte och lassokastning och på söndag hålls torrköttssauktion. Innan man lämnar Lappstaden samlas man till gemensam andakt i sameföreningens kåta.

KYRKSTÄDER

Det har funnits 71 kyrkstäder i Sverige – av dessa har alla utom en legat i övre Norrland – kärnområdet var Norrbotten och Västerbotten. Idag återstår 16 kyrkstäder, varav Gammelstad i Luleå är störst och bäst bevarad och sedan 1996 klassad som ett världsarv.

De första kyrkorna i övre Norrland byggdes på platser där folk var vana att samlas; i Arvidsjaur uppfördes den på ett skogssamiskt vinterviste. I samband med kyrkhelger hölls även marknader. I kyrkstaden fanns även arrest, fogdestuga och gästgiveri – skolan var inrymd i tingshuset. Kyrkstaden fyllde ett stort behov – det var en "tillfällig stad" i ett område som länge saknade hållbar grund för städer.